

Graag maken wij van deze gelegenheid gebruik om het belang van goed (inspectie-)toezicht voor de democratische rechtsstaat onder uw aandacht te brengen.

De staatscommissie rechtsstaat heeft als doelstelling om de bescherming van de burger te verbeteren. Belangrijk voor de rechtsstaat is het globale vertrouwen dat iedereen zich verantwoordelijk gedraagt in de zin dat je mag verwachten dat medeburgers en bedrijven niet opzettelijk schade veroorzaken. Bovendien moet er op vertrouwd kunnen worden dat iedereen zich houdt aan de wetten en regels die democratisch tot stand zijn gekomen. Die wetten en regels ook weer gericht op publieke waarden en belangen. Wanneer medeburgers of bedrijven zich niet zo verantwoordelijk gedragen is het vertrouwen nodig dat zij daar op worden aangesproken, tot normconform gedrag worden bewogen of zo nodig voor overtreding worden gestraft. Daarbij spelen publieke toezichthouders, zoals de rijksinspecties, een belangrijke rol. Enerzijds door bij te dragen aan het 'doen naleven van wet- en regelgeving' door het toepassen interventies en sancties die de wetgever daarvoor ter beschikking heeft gesteld (handhaving). Daarnaast zijn deze toezichthouders de 'ogen en oren' van de minister en het parlement als het gaat om de uitwerking van wet- en regelgeving in de praktijk, zowel als het gaat om de naleving van die wet- en regelgeving als om eventuele ongewenste effecten of knelpunten. Toezichthouders hebben uitstekend zicht op de praktijk waarin wetgeving en beleid hun werking moeten hebben. Zij beschikken over kennis over hun ondertoezichtstaande sectoren, over de risico's daarin en over de mechanismen die wel of niet tot beleidsdoelbereiking leiden. Door die kennis (bijvoorbeeld in het kader van het beleidskompas) te gebruiken om beleid en wetgeving te herijken wordt het beleid uitvoerbaarder en doenlijker en dat kan dan weer legitimiteit en effectiviteit van beleid en wetgeving bevorderen.

De rijkstoezichthouders vervullen in toenemende mate deze zogenaamde 'reflectieve functie': op basis van hun kennis van de uitvoeringspraktijk signaleren en agenderen zij – intern en publiekelijk – (nieuwe of hardnekkige) risico's in hun beleidsdomein. Ze doen dat in relatie tot de publieke belangen in die beleidsdomeinen, veelal in 'Staat van een sector'-publicaties. Steeds vaker besteden zij daarin expliciet aandacht aan zwakke of ongekende belangen van burgers, bedrijven en instellingen.

Aan deze reflectieve functie van het overheidstoezicht wordt door de rijksinspecties in toenemende mate serieus invulling geven. De controlerende macht vraagt hier ook steeds meer om (zie de politieke discussies over de versteviging van de toezichthouder op de Gaswinning en de oprichting van de Inspectie Belastingen, Toeslagen en Douane). Hiermee lijken rijksinspecties meer en meer een rol te spelen in de checks and balances tussen de staatsmachten. In dit kader wordt – niet toevallig in de paragraaf Versterking van democratische instituties – in het regeerakkoord een Wet op de rijksinspecties aangekondigd. Met als doel om de onafhankelijke positie van rijksinspecties ten opzichte van de minister te versterken. Immers, om een 'onpartijdige' rol te kunnen spelen in die checks and balances is voldoende afstand nodig ten opzichte van de (beleidsmatige en partijpolitieke) belangen van de executieve macht. Om die afstand te creëren zal een aantal wettelijke waarborgen voor onafhankelijk functioneren worden vastgelegd, door het beperken van de bevoegdheden van de minister zodat oneigenlijke beïnvloeding van de toezichtstaken wordt voorkomen. Dat is geen doel op zich. Het kabinet – en het coalitieakkoord - plaatst dit wetsvoorstel expliciet in de context van het herstellen van het vertrouwen van de burger in en het functioneren van de overheid. Dat vertrouwen en dat functioneren zijn gebaat bij rijksinspecties die onpartijdig, op basis van hun kennis en expertise en met inachtneming van bijvoorbeeld de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en de principes van goed toezicht toezien op de naleving van wetten en regels. Zo kunnen zij risico's voor publieke belangen ongefilterd en rechtstreeks openbaar maken en agenderen. Het is uiteraard aan de staatsmachten hoe daar vervolgens gebruik van te maken bij de invulling van hun eigen taken.

De Inspectieraad – het samenwerkingsverband van rijksinspecties – heeft zijn visie op de rol, taak en positie van rijksinspecties ten aanzien van publiek vertrouwen desgevraagd verwoord in een brief aan het kabinet: [Tweede brief Evaluatie Aanwijzingen inzake rijksinspecties | Brief | Rijksinspecties](#) ”

Uiteraard zijn wij tot nadere toelichting bereid.